

Герман Мирослава Василівна

Трансформації у політологічному дискурсі щодо феномену громадських ініціатив

УДК 323.2

DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2025-5.2>

Стаття поширюється на умовах ліцензії
CC BY 4.0

Герман Мирослава Василівна
аспірантка кафедри політичних
інститутів та процесів
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника
вул. Шевченка, 57, Івано-Франківськ,
Україна
ORCID: 0009-0009-2712-4453

Проаналізовано трансформації в осмисленні феномену громадських ініціатив, зокрема, у контексті історичної ретроспективи зміни ролі і ступеня втручання держави у суспільне життя. Виокремлено кілька етапів у формуванні змістів громадських ініціатив: від локальних проявів громадської самодіяльності, що часто виступала як акт підтримки або доповнення до діяльності держави на межі XIX–XX ст. ст., спроб протистояння державній монополії та недемократичним рішенням її ключових інститутів у середині XX ст. до проявів паритетних відносин між інститутами громадянського суспільства і держави у другій половині XX ст. – на початку XXI ст., появи інституціоналізованих форм громадських ініціатив, які є носіями реальних функцій контролю та нагляду за роботою органів державної влади і місцевого самоврядування. Наголошено, що на кожному етапі існували цілком закономірні відмінності зарубіжних та вітчизняних практик упровадження громадських ініціатив. Складовою реалізації дослідницьких завдань став аналіз окремих теорій, в яких науково концептуалізовано прояви і характеристики громадських ініціатив. Йдеться про теорію груп інтересів, яка пояснює політичний процес крізь призму взаємодії різних груп, теорії соціальних рухів та колективної поведінки, що сформували теоретичну базу для розуміння витоків та динаміки великих громадських кампаній, теорії мобілізації ресурсів, які аналізують організаційні структури та доступ до ресурсів як ключові чинники для успіху громадських ініціатив, соціонку як науку, котра вивчає взаємодію людей у групах та специфіку інформаційних обмінів між ними, і, звичайно, комплекс теорій громадянського суспільства.

У дослідженні обґрунтовано тезу про те, що трансформація у політологічному дискурсі щодо феномену громадських ініціатив має всі ознаки еволюційного розвитку – такого, який характеризується послідовною зміною якісних станів громадських ініціатив: від хаотичних і контраверсійних проявів до різноспрямованих організованих структур, від напівлегальних об'єднань до інституціоналізованих форм, від реакційних локальних виступів до носіїв загальнонаціональних ідей, які в різні часи протиставлялися офіційній державній ідеології (політиці) або ж доповнювали її актуальним суспільно затребуваним контекстом.

Ключові слова: громадська ініціатива, громадянське суспільство, демократія, громадянська активність, політичний інститут, держава.

Вступ. Політологічне осмислення громадських ініціатив (далі ГІ – авт.) пройшло шлях від розуміння як периферійного феномену до визнання його ключовим елементом громадянського суспільства та демократичного процесу, перетворившись з об'єкта спостереження на суб'єкт політичного впливу, що вимагає вивчення його ролі у формуванні політики, взаємодії з державою та мобілізації громадянського активізму. Як вже зазначалося у наших попередніх наукових розвідках, існує відмінність у розумінні громадських і громадянських ініціатив. Так, у першому випадку йдеться про ініціювання від імені громадськості – групи, активу, організації, руху тощо, у другому ж суб'єктом ініціювання може бути як окремий громадянин, так і коло однодумців [1, с. 33]. У статті акцентовано саме феномен ГІ, позаяк на ранніх етапах еволюції проявів соціально-консолідованої дії аспект індивідуальної участі (права на неї, умов для реалізації і масштабування) не був пріоритетним або ж предметно виокремленим.

Мета та завдання. У контексті представленого дослідження його метою є з'ясування політологічних маркерів трансформації громадських ініціатив крізь призму визначення етапів наукового осмислення цього феномену і кореляції із поступом соці-

оцентричних теорій, аналізу змістовних напрямів, які в історичній ретроспективі потрапляли у фокус громадського ініціювання.

Методи дослідження. Дослідження теоретичного виміру трансформацій громадських ініціатив характеризується застосуванням комплексного методологічного підходу, який об'єднує порівняльні та історичні методи для контекстуалізації трансформації, аналітичний підхід, який умовно розділив складний феномен ГІ на його складові частини (структуру, ресурси, стратегії, вплив). Методи емпіричного рівня (спостереження, опис, структурний функціоналізм та ін.) використані для безпосереднього збору та опису фактичних даних щодо змін статусу і ролі громадських ініціатив, масштабу їх поширення і впливу, рівня організованості та обсягів функцій. Якщо загальнонаукові методи забезпечують логіку, то суто політологічні підходи фокусуються на владі, політичних інститутах, конфліктах та ухваленні рішень, що є суттю дослідження ГІ як політичних суб'єктів. Так, інституціоналізм зосереджується на формальних структурах та правових нормах, які регулюють діяльність громадських об'єднань, і дозволяє з'ясувати, як політико-нормативні умови впливають на їхні ініціативи, неоінституціоналізм додає до методологічного інстру-

ментарію можливість включити до предметного поля ще й неформальні правила, норми та культуру. Методи аналізу політичної дії використані для оцінки взаємодії громадських ініціатив з іншими акторами та їхнього впливу на владу.

Результати. Хоча ідеї, пов'язані з діяльністю груп громадян, простежуються ще у працях Арістотеля та мислителів Нового часу (Дж. Локк, Ш.-Л. Монтеск'є, Г. Гегель, А. де Токвіль та ін.), які розмірковували про громадянське суспільство, однак перші обґрунтовані дослідження щодо колективної поведінки та груп інтересів з'явилися наприкінці XIX ст. – у першій половині XX ст. У цей період домінували соціологічні та соціально-психологічні підходи, які набули науково-практичного оформлення у рамках Чиказької школи соціології. Припускаємо, що основою для сучасного аналізу громадських ініціатив стало систематичне вивчення груп інтересів після Другої світової війни, яке особливо було поширене саме у наукових колах Сполучених Штатів Америки. Однак, повертаючись до ретроспективи дослідження громадських ініціатив у політології, акцентуємо увагу на низці важливих теорій:

- теорія груп інтересів, або групові теорії (А. Бентлі, Дж. Вілсон, Р. Солсбері, Д. Трумен), які ототожнюють політичний процес із взаємодією різних груп. Так, основоположник теорії А. Бентлі наголошував, що політику слід розглядати як боротьбу та взаємодію груп інтересів [3]. А вже американський учений Д. Трумен з'ясував роль груп інтересів та асоціацій у розбудові демократії [11];

- теорії соціальних рухів та колективної поведінки (Е. Берджес, Г. Блумер, Р. Парк), які з позиції соціології сформували теоретичну базу для розуміння природи та динаміки великих громадських кампаній та ініціатив. Зокрема, представники вже згадуваної Чиказької школи здійснили первинний аналіз колективної поведінки та соціальних рухів. У праці «Вступ до науки соціології» вказано, що «історичні припущення щодо людської природи, якими б фантастичними чи ненауковими вони не були, тим не менш, мали далекосяжний вплив на групові дії. Періоди соціальних революцій започатковуються теоретиками, які бачать лише зло в інституціях і добро в людській природі. З іншого боку, «охоронці суспільства», не довіряючи імпульсам людської природи, покладаються на умовності та існуючі форми соціальної організації» [6, с. 140]. Отже фіксуємо визнання одночасно і раціонального, і чуттєвого компонентів природи колективної дії, а також необхідної умови організації суспільства та ролі у цьому політичних інститутів. Наприклад, автори книги стверджували, що «комуністичні суспільства були організовані на певних ідеях людської природи та існували доти, доки ці переконання, що їх надихали, контролювали поведінку членів групи» [6, с. 140];

- теорії мобілізації ресурсів (М. Залд, Дж. Маккарті, Ч. Тіллі, Дж. Фріман) перенесли акцент з психологічних чинників на організаційні структури та доступ до ресурсів як ключові для успіху громадських ініціатив та рухів. У праці «Від мобілізації до революції» американського соціолога і політолога Ч. Тіллі чітко розмежовує звичайну колективну дію та революцію, яка, за його визначенням, виникає лише за двох умов: наявність революційної ситуації (як-от багатовладдя) та формування революційної коаліції [9, с. 191–192]. Водночас найбільш відома теза автора стосується форми, в яку вбудована колективна дія (так звана концепція «репертуару контентів»), – це обмежений набір звичних, вивчених і соціально визнаних способів, якими люди в певний час і в певному місці можуть діяти колективно, щоб висловити свої вимоги чи інтереси (такими можуть бути петиції, мітинги, пікети, протести). Ці способи суспільної активності, які вважаємо телеологічно подібними до громадських ініціатив, з часом можуть еволюціонувати: «від локалізованих, безпосередніх форм протесту («народний» репертуар) до національних, стандартизованих форм (демонстрації, пресконференції, «модульний» репертуар) [9, с. 151–152];

- структурно-функціональний вимір соціоніки (А. Аугустинавичюте, К. Петрак, К. Юнг) – науки, що вивчає взаємодію людей у групах та специфіку інформаційних обмінів між ними. Як стверджує одна із засновниць наукового напрямку А. Аугустинавичюте, соціонічна модель дозволяє не лише визначити психологічний тип особистості, але й передбачити проблеми в її взаємодії з іншими та суспільством в цілому [7, с. 3]. Ця теоретична модель включена до дослідження з огляду на те, що громадянська ініціатива неможлива без з'ясування і консолідації цілей спільноти, яка просуває ту чи іншу ідею (потребу, запит) у суспільстві, що досягається шляхом інформаційно-комунікаційних обмінів;

- теоретичний пласт досліджень громадянського суспільства (Р. Патнем, А. де Токвіль). Так, класичний ранній аналіз значення асоціацій (згодом – громадських об'єднань) для підтримки демократії міститься у праці «Демократія в Америці» [10], а роль і важливість соціального капіталу та участі громадян у різних об'єднаннях описана у роботі «Занепад громадянської Америки» [8]. Зв'язок між теоретичними розробками щодо громадянського суспільства та ГІ є прямим і двостороннім: теорія дає концептуальну рамку для розуміння ініціатив, а самі ініціативи слугують емпіричним матеріалом для оцінки стану розвитку громадянського суспільства, в якому воно й інкорпорується в ту чи іншу теоретичну модель.

Сучасні політологічні дослідження громадських ініціатив об'єднують перелічені підходи, вивчаючи їх у контексті громадянського суспільства, неуря-

дових організацій, груп тиску та нової політики соціальних рухів. Водночас, вивчаючи питання формування підґрунтя для виникнення ГІ, передусім звертаємося до проблематики розвитку держави як політичного інституту, локальних управлінських практик, появи прав громадян і сприятливого середовища їх реалізації. Спробуємо етапізувати розвиток громадських ініціатив саме крізь призму взаємин суспільства із державою.

На початкових етапах (XIX ст. – початок XX ст.) громадські ініціативи розглядалися як прояви громадської самодіяльності, що часто виступала актом підтримки або доповнення до діяльності держави. Такі активності були переважно локалізовані в громадах, а не на загальнополітичному рівні. Якщо проілюструвати це твердження прикладами зі світових практик, то вони часто були реакцією на індустріалізацію, урбанізацію та соціальну нерівність. Тут згадаємо реформістський соціальний рух («поселенський рух») 1880-1920 рр. у США та Великобританії, який прагнув об'єднати заможних і бідних містян у їхньому відчутті належності до одного суспільства. Тоді в економічно депресивних міських районах створювали «поселенські будинки», де громадські волонтери здійснювали просвітницьку діяльність та надавали соціальну допомогу представникам малозабезпечених верств населення [4]. Ще один приклад – суфражистський рух у Великій Британії та США на зламі XIX–XX ст. ст., спрямований на консолідацію зусиль для досягнення фундаментальної політичної мети – надання рівного виборчого права жінкам. Також у цей час відбувався розвиток профспілок та робітничих асоціацій як вияв організованої боротьби за скорочення робочого дня, покращення умов праці, підвищення зарплати) через колективні переговори та страйки. Тоді ж виникла перша велика наднаціональна неурядова організація, що мала за мету допомогти пораненим на полі бою, а саме Міжнародний рух Червоного Хреста (1863 р.).

Вказаний період XIX ст. – початку XX ст. був часом інтенсивного розвитку громадянського суспільства і на українських землях, які тоді перебували у складі Російської та Австро-Угорської імперій. На відміну від згаданих зарубіжних практик, які були орієнтовані на формування масової підтримки гостро-соціального порядку денного, вітчизняний контекст стосувався зміцнення національної ідентичності, освіти та культури. Зокрема, в різних регіонах функціонували «громади» (напівлегальні організації української інтелігенції, які ставили за мету культурно-просвітницьку роботу серед народу), Товариство «Просвіта», Наукове товариство ім. Шевченка, яке фактично виконувало функції національної академії наук в умовах відсутності української держави.

Як форма економічної самопомогі існували економічні та кооперативні ініціативи – кредитні

спілки, благодійні фонди, меценати (як-от родина Терещенків у Києві, яка засновувала музеї, школи, лікарні, підтримувала митців, Євген Чикаленко, котрий фінансово підтримував українські видання та допомагав студентам, родина Симиренків, яка фінансувала видання українських книг, театри...). У ті ж часи діяли професійні театральні трупи (Марка Кропивницького, Михайла Старицького, Миколи Садовського та ін.), започатковувалися приватні видавництва, які друкували українську літературу в обхід цензурних обмежень, а також формувалися політичні асоціації – перші легальні політичні партії (Русько-українська радикальна партія, Українська національно-демократична партія, Революційна українська партія).

На нашу думку, перелічені ініціативи підтверджують неотоквіліанську тезу про важливість проміжних асоціацій для вирішення суспільних проблем та підтримки демократії. В українському вимірі, тобто за умов відсутності власної держави, вони формували соціальний капітал, навчали громадян самоорганізації та виступали протиположною імперській владі.

Показові відмінності для демократичної і соціалістичної (для України того періоду комуністичної) традицій у змісті та еволюції громадських рухів виявили себе в середині XX ст. З одного боку, під час домінування інституціоналізованих форм політичної участі (партії, вибори тощо) громадські ініціативи часто залишалися позаду, сприймаючись як менш легітимні або ефективні шляхи впливу на владу. З іншого боку, спостерігався глобальний сплеск суспільних рухів, які прагнули фундаментальних змін у питаннях прав людини, екології та культури. Приклади громадських рухів цього періоду – це, у тому числі, про тенденцію поширення глобальних гасел, які не втрачали своєї нагальності протягом тривалого часу й актуалізувалися, щойно історія повторювалася. Йдеться про прояви руху за громадянські права у США (як-от, The Civil Rights Movement [5]), антивоєнні виступи (протести проти війни у В'єтнамі, кампанія за ядерне роззброєння), початок масових екологічних рухів, поширення ідей фемінізму, які стали основою для подальшого заснування низки національних та міжнародних організацій, дисидентські рухи (зокрема, в СРСР та його окремих республіках).

Повертаючись до тогочасної української реальності, то в умовах радянської України громадські ініціативи існували переважно у формі саме дисидентського руху. Оскільки влада не дозволяла створювати незалежні політичні чи громадські організації, ці ініціативи були нелегальними або функціонували під виглядом культурних чи літературних об'єднань, що робило їх надзвичайно важливими для збереження громадянської свідомості. На протиположній системі функціонував Рух шістдесятників, підпільні політичні та правозахисні

групи (Українська робітничо-селянська спілка, Український національний фронт, дисидентський рух за соціально-економічні права), Українська Гельсінська група (чи не єдина ініціатива середини ХХ ст., що діяла відкрито) та ін. З цього приводу вітчизняний політолог Ю. Шайгородський зазначає, що «українське суспільство має чималий досвід функціонування формальних інституцій громадянського суспільства радянського зразка, однак негативне ставлення до більшості з них позначилося й на сприйнятті нових громадських формувань, на оцінці їхніх потенційних можливостей, відповідності суспільним потребам, спроможності реально впливати на розв'язання наявних проблем» [2, с. 364]. Та навіть враховуючи такі наслідки відсутності сприятливих обставин для повноцінної інституціоналізації громадянського суспільства в Україні, його стрімкий поступ з моменту здобуття країною незалежності став потужним імпульсом для суспільних трансформацій й усвідомлення ролі активної спільноти для подолання наслідків тоталітарного управління.

Глобальні демократичні перетворення кінця ХХ ст. – початку ХХІ ст., передусім в Європі, потребували об'єднання зусиль як інституційної складової державного розвитку, так і громадянського суспільства. Через це виник закономірний інтерес до потенціалу й ресурсів ГІ, які сприймалися як атрибут, характеристика і ознака демократії. Відтак вважаємо сучасний етап періодом відродження інтересу до ГІ та їхнього масштабування, формування міжнародної мережі громадянських колаборацій.

Політологія вказаного періоду включила громадські ініціативи до суб'єктів політичних змін, мобілізації громадян і формування громадської думки. При цьому взаємодії з державою могли мати форми від конфронтації до партнерства, лобіювання та участі у здійсненні політики. ГІ кінця ХХ ст. – початку ХХІ ст. охоплювали значну кількість галузей економіки, сфер суспільного життя, тяжіли до використання сучасних інформаційних технологій, адже орієнтувалися на широку (транснаціональну) аудиторію.

Цифрова активність зумовила появу ініціатив, пов'язаних із використанням інтернету для мобілізації та поширення інформації, часто діючи без централізованої структури. Прикладами реалізації таких ініціатив є Рух за відкрите програмне забезпечення (Open Source Movement), поява вільної багатомовної онлайн-енциклопедії «Вікіпедія» (з 2001 р.) [12], Цифрова громадська журналістика (Citizen Journalism), фактчекінгові ініціативи (StopFake). Екологічний напрямок ГІ втілюється у діяльність міжнародних неурядових організацій «Greenpeace», «Всесвітній фонд дикої природи» (WWF), міжнародної низової мережі «Friends

of the Earth International» та ін., правозахисний напрямок – це «Amnesty International», «Human Rights Watch» тощо. В Україні громадські ініціативи того періоду прагнули відстояти реальні демократичні процеси і практики (починаючи з виступів студентської революції на граніті), підсилити упроваджені інститути демократії (діяльність Комітету виборців України), протидіяти неконвенційним діям влади у політиці та економіці (Transparency International Ukraine, Центр протидії корупції), формувати спроможні громадські інституції для реагування на нагальні суспільні запити (поява і розвиток волонтерського руху, зокрема для прямої допомоги армії під час російсько-української війни). Транскордонність громадських рухів зумовила появу аналогічних ініціатив в різних країнах світу і не оминула Україну, де їх підхопило цілком спроможне громадянське суспільство.

Таким чином, політологічне осмислення феномену громадських ініціатив еволюціонувало від сприйняття їх як другорядного елементу до розуміння як ключового рушія демократизації та політичного розвитку, а також як потужного інструменту впливу громадян на суспільно-політичні процеси.

Висновки. Громадські ініціативи у своїй трансформації як щодо наукової концептуалізації, так і у контексті безпосередньої реалізації демонструють еволюційний шлях розвитку. Попри різні цивілізаційно-історичні, соціально-політичні, економічні, ціннісно-орієнтаційні обставини ГІ на кожному дослідженому етапі змінювали один якісний стан на інший. Так, громадські ініціативи переходили від хаотичних і контраверсійних проявів до цілком організованих структур з послідовними цілями, від напівлегальних об'єднань (таємних товариств, підпільних рухів) до інституціоналізованих форм (громадські організації, рухи, фонди тощо), від реакційних локальних виступів до носіїв загальнонаціональних ідей (як-от політичні партії), які в різні часи протиставлялися офіційній державній політиці або ж доповнювали її актуальним суспільно затребуваним контекстом. Одночасно відбувалося формування політологічного бачення феномену «громадська ініціатива», яке складалося із доведених гіпотез різних теорій на межі філософії, соціології і політології. І хоча у статті констатовано позитивну динаміку трансформації громадських ініціатив, набуття ними форми глобальних рухів і носіїв нових цінностей, визначаємо як важливу для подальших наукових досліджень проблематику впливу на траєкторію сучасних ГІ інституційних рамок, які виникають через політичну нестабільність, відкати від демократії, наростаючі тенденції авторитаризму, кризові стани у світовій політиці та політиках окремих держав.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Герман М. Європейські стандарти та досвід реалізації громадянських ініціатив. *Вісник Прикарпатського університету. Серія: Політологія*. 2024. № 17. С. 33–40.
2. Шайгородський Ю. Розвиток громадянського суспільства та проблема «дефіциту демократії». *Політичний процес у незалежній Україні: підсумки і проблеми*. Київ: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2021. С. 332–367.
3. Bentley A. F. *The Process of Government: A Study of Social Pressures*. Chicago: The University of Chicago Press, 1908. 534 p.
4. Berry M. The settlement movement 1886-1986: One Hundred Years on Urban Frontiers. *United Neighborhood Centers of America*. 2025. URL: <https://socialwelfare.library.vcu.edu/settlement-houses/settlement-movement-1886-1986/>
5. Carson C. American civil rights movement. *Encyclopaedia Britannica*. 2025. URL: <https://www.britannica.com/biography/Martin-Luther-King-Jr/The-Montgomery-bus-boycott>
6. Park R., Burgess E. *Introduction to the Science of Sociology*. Chicago and London: The University of Chicago, 1921. 1068 p.
7. Pietrak K. The foundations of socionics. *Cognitive Systems Research*. 2018. № 47. P. 1–11.
8. Putnam R. D. *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. Touchstone Books by Simon & Schuster, 2001. 544 p.
9. Tilly Ch. *From Mobilization to Revolution*. New York: Random House, 1978. 364 p.
10. Tocqueville A. de. *Democracy in America*. London: Saunders and Otley, Conduit Street, 1835. URL: <https://www.gutenberg.org/files/815/815-h/815-h.htm>
11. Truman D. *The Governmental Process: Political Interests and Public Opinion*. University of Michigan: Knopf, 1951. 544 p.
12. *Wikipedia – the free encyclopedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Help:Getting_started

REFERENCES:

1. Herman, M. (2024). Yevropeyski standarty ta dosvid realizatsii hromadianskykh initsiatyv [European standards

and experience in implementing civic initiatives]. *Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Seriya: Politologiya*. vol. 17. pp. 33–40. [in Ukrainian]

2. Shaihorodskiy, Yu. (2021). Rozvytok hromadianskoho suspilstva ta problema «defitsytu demokratii» [The development of civil society and the problem of the «democracy deficit»]. *Politychnyi protses u nezalezhnii Ukraini: pidsumky i problemy*. Kyiv: Instytut politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy. pp. 332–367. [in Ukrainian]

3. Bentley, A. F. (1908). *The Process of Government: A Study of Social Pressures*. Chicago: The University of Chicago Press. 534 p. [in English]

4. Berry, M. (2025). The settlement movement 1886-1986: One Hundred Years on Urban Frontiers. *United Neighborhood Centers of America*. URL: <https://socialwelfare.library.vcu.edu/settlement-houses/settlement-movement-1886-1986/> [in English]

5. Carson, C. (2025). American civil rights movement. *Encyclopaedia Britannica*. URL: <https://www.britannica.com/biography/Martin-Luther-King-Jr/The-Montgomery-bus-boycott> [in English]

6. Park, R., Burgess, E. (1921). *Introduction to the Science of Sociology*. Chicago and London: The University of Chicago. 1068 p. [in English]

7. Pietrak, K. (2018). The foundations of socionics. *Cognitive Systems Research*. Vol. 47. pp. 1–11. [in English]

8. Putnam, R. D. (2001). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. Touchstone Books by Simon & Schuster. 544 p. [in English]

9. Tilly, Ch. (1978). *From Mobilization to Revolution*. New York: Random House. 364 p. [in English]

10. Tocqueville, A. de. (1835). *Democracy in America*. London: Saunders and Otley, Conduit Street. URL: <https://www.gutenberg.org/files/815/815-h/815-h.htm> [in English]

11. Truman, D. (1951). *The Governmental Process: Political Interests and Public Opinion*. University of Michigan: Knopf. 544 p. [in English]

12. *Wikipedia – the free encyclopedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Help:Getting_started [in English]

Transformations in political science discourse regarding the phenomenon of public initiatives

Herman Muroslava Vasylivna

Postgraduate Student at the Department
of Political Institutions and Processes
Vasyl Stefanyk Precarpathian National
University
Shevchenko str., 57, Ivano-Frankivsk,
Ukraine
ORCID: 0009-0009-2712-4453

The transformations in the understanding of the phenomenon of public initiatives are analyzed, in particular, in the context of a historical retrospective of changes in the role and degree of state intervention in public life. Several stages in the formation of the content of public initiatives are identified: from local manifestations of public self-activity, which often acted as an act of support or complement to the activities of the state at the turn of the 19th and 20th centuries, attempts to resist the state monopoly and undemocratic decisions of its key institutions in the mid-20th century to manifestations of parity relations between civil society institutions and the state in the second half of the 20th century – early 21st century, the emergence of institutionalized forms of public initiatives that perform real functions of control and supervision over the work of state authorities and local self-government bodies. It is emphasized that at each stage there were quite natural differences between foreign and domestic practices of implementing public initiatives.

An integral part of the research tasks was the analysis of individual theories that scientifically conceptualize the manifestations and characteristics of public initiatives. These include interest group theory, which explains the political process through the prism of interaction between different groups; theories of social movements and collective behavior, which formed the theoretical basis for understanding the origins and dynamics of large public campaigns; theories of resource mobilization, which analyze organizational structures and access to resources as key factors for the success of public initiatives, sociotics as a science that studies the interaction of people in groups and the specifics of information exchange between them, and, certainly, a set of theories of civil society.

The study substantiates the thesis that the transformation in political science discourse regarding the phenomenon of public initiatives has all the hallmarks of evolutionary development – one characterized by a gradual change in the qualitative state of public initiatives: from chaotic and controversial manifestations to multidirectional organized structures, from semi-legal associations to institutionalized forms, from reactionary local protests to carriers of nationwide ideas, which at various times opposed the official state ideology (policy) or complemented it with a relevant socially demanded context.

Key words: public initiative, civil society, democracy, civic activism, political institution, state.

Дата першого надходження рукопису до видання: 22.10.2025
Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 20.11.2025
Дата публікації: 15.12.2025